

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / AVGUST / 8-SON,
II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, avgust.
II-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixov o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	12
Usmonova Zarina	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING HUQUQIY MEXANIZMLARI VA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	19
Zaripova Sabrina Zafar qizi	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK TARMOG'IDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA ASOSIDA JORIY ETISH: SAMARADORLIK, TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	25
Sobirov Shohruh Shuxratovich	
ISTE'MOLCHILAR ORASIDA IJTIMOYIY TARMOQLARDAGI QISQA FORMATLI VIDEOKONTENTNING IMPULSIV XARID XATTI-HARAKATLARIGA TA'SIRI.....	30
Ra'no Balxiboyeva Davron qizi	
KAPITAL BOZORI ORQALI TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH YO'LLARI.....	40
Otabek Oltiboyev	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RAQAMLASHTIRISHNING YALPI TALAB O'ZGARISHIGA TA'SIRI TAHLILI.....	45
Ochilov Laziz Siddiqovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA YANGI ISLOHOTLARNING MAKROIQTISODIY TAHLILI	54
Sanakulova Iroda Abrorovna	
GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA CHO'L YAYLOVLARI IXTISOSLASHUVINI MOSLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QIZILQUM CHO'L YAYLOVLARI MISOLIDA)	61
Kozokov Najmiddin Isomiddinovich	
XALQARO OLIY TA'LIM TIZIMLARIDA UNIVERSITET BOSHQARUVINING TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL AVTONOMIYA, HISOBDOIRLIK VA STRATEGIK BOSHQARUV MODELLARI	68
Tursunmuratov Sherzod Turdimuratovich	
THREE GENERATIONS OF REFORM: GOVERNANCE PARADIGMS AND THE MEASUREMENT GAP IN UZBEKISTAN'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT TRANSITION	76
Salakhutdinova Yulduz Golibovna	
ГЕНЕРАТИВНЫЙ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГА	82
Умарова Нозанин Алишерзода	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	88
Sapayev Abduljalol Odinayevich	
TIJORAT BANKLARIDA TO'LOV TIZIMLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH	96
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
UMUMIY IQTISODIY MUVOZANAT NAZARIYASINING ZAMONAVIY TALQINI.....	102
Murodov Alisher Murodjon o'g'li	
РОЛЬ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЁ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	106
Уралова Сожида Анвар кизи	

JIZZAX VILOYATI TURIZMINING RIVOJLANISH DINAMIKASI, TUZILMASI VA ISTIQBOLLARI (2016–2024-YILLAR)	112
Mamadiyrov Adhamjon Qo'chqar o'g'li	
KREATIV INDUSTRIYALARNI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI VA DAROMADLARINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	121
Ulug'bekov Sardorbek Ulug'bekovich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH AMALIYOTI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	128
Turdiyev Eralijon Muxtarovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR AUDITINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	134
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o'g'li	
CHAKANA BANK XIZMATLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING NAZARIY JIHATLARI	138
Asqarov Fayzullo G'iyosiddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BILIM VA MALAKALARNI RAQAMLI BAHOLASH TIZIMINING NAZARIY-IQTISODIY ASOSLARI	148
Abdiyev Nosir Raximovich	
Muzaffarova Mohira Nuraliyevna	
O'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA MOLIYAVIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	154
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA TURIZM INFRATUZILMASINING HUDUDII RIVOJLANISH DARAJASINI QIYOSIY BAHOLASH	160
Omonova Nigora Bahodir qizi	
ZAMONAVIY TO'LOV TIZIMLARINING INSTITUTSIONAL RIVOJLANISHINI STRATEGIK BOSHQARISH MEXANIZMLARI	167
Iskandarov Xurshid Iskandarovich	
TEXNOLOGIK AVLOD ALMASHINISHI SHAROITIDA ALOQA KORXONALARI TOVAR-MODDIY ZAXIRALARINING QADRSIZLANISHINI HISOBGA OLISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	175
Jamilov Jushqin Jonon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISH DARAJASINI ANFIS ASOSIDA MODELLASHTIRISH	181
Avazova Nafisa Namazovna	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING RAQAMLI RIVOJLANISHINI BAHOLASH: O'ZSME-DDI MODULINING METODOLOGIYASI VA AMALIY JORIY ETISH MEXANIZMI	186
Rajabov Sirojiddin Mansurovich	
ISLOM MOLIYASI TAMOYILLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI	193
Kenjaeva Durdona Ravshan qizi	
ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	198
Аюбов Ойбек Улугбек угли	
YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILINI MATEMATIK MODELLASHTIRISH	204
Raximov Sarvarbek Abdumutalibjonovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH, ULARNI MOLIYALASHTIRISHNI RAG'BATLANTIRISH BO'YICHA CHORA-TADBIRLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI	211
Umarova Gulzodxon Qodirbekovna	

MEHMONXONA XO'JALIKLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL MEXANIZMI VA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	216
Rahimov Hasan Abdusaitovich	
NOMODDIY AKTIVLAR BO'YICHA OSHKORALIKNI TAKOMILLASHTIRISH VA MILLIY HISOBNI XALQARO STANDARTLAR BILAN UYG'UNLASHTIRISH.....	221
Ishankulov Izzatilla Nurillayevich	
SANOATLASHTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHDA UNUMDORLIK OMILI.....	226
Erkayev Akrom Normuxammadovich	
INNOVATSION O'ZGARISHLAR ASOSIDA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING 2030-YILGACHA MO'LJALLANGAN PROGNOZ SSENARIYLARI VA ULARNING SEZGIRLIK TAHLILI	232
Amrullayev Dadaxon	
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ УЯЗВИМОСТИ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ И СТРУКТУРНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	237
Эркинбаева Камила Жавланбековна	
TIJORAT BANKLARI BIZNES MODELINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	243
Sh. Nurullayeva	
S. Narimonov	
OLIY TA'LIMDA RAQAMLI EKOTIZIMNI SHAKLLANTIRISHDAGI XAVF-XATARLAR (RISKLAR) VA BOSHQARUV MUAMMOLARI.....	249
Pirmanov Oxunjon Baxridin o'g'li	
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	256
Шомуродов Равшан Турсункулович	
Хакимов Хафизбек Хамза угли	
Джумабаева Гаянэ Рахимовна	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOTRANSPORT XIZMATLARI BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI EKOLOGIK-IQTISODIY OMILLAR ASOSIDA OSHIRISH YO'LLARI	263
Sultanov Sulaymon Safarboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI KREDITLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	269
Abdushukurova Mehribonu Dilmurod qizi	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH, YER RESURLARIDAN FOYDALANISH VA AHOLINING XARID QOBILIYATI MUVOFIQLIGINI BAHOLASH	276
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich	
ИННОВАЦИОННЫЙ МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА	281
Мирахмедова Мафтуна Ибрагимовна	
TIJORAT BANKLARIDA FOIZ SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING AMALIY JIHATLARI.....	288
Orifova Dilnoza Obid qizi	
XALQARO KREDIT LINIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	295
Aliyev Bekzod Ilhomovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ УЧЁТА И АНАЛИЗА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ВЫСШИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ	301
Холикова Дурдона Бунёдjon кизи	

TOSHKENT VILOYATIDA ISHLAB CHIQARISH SOHASIDA KICHIK BIZNESNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HUDUDIIY DIFFERENSIATSIYASI.....	308
Salimov Burxoniddin	
IJTIMOIIY-IQTISODIIY ADOLATNI TA'MINLASHDA SINERGETIK YONDASHUV: ZANJIRLI ADOLAT KONSEPSIYASI.....	314
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
AQLLI SHAHAR TIZIMIDA IJTIMOIIY SOHA BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIIY MEXANIZMLARI.....	319
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
QO'SHILGAN QIYMATNI TAQSIMLASHNING SAMARALI SOLIQ MEXANIZMIGA OID XORIJ TAJRIBALARI.....	326
A.A. Bobomurodov	
O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT" TIZIMIGA O'TISH ZARURIYATI VA XIZMATLAR SOHASI UCHUN IQTISODIIY AHAMIYATI.....	333
Y.M.Xalikov	
OLIIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA AKADEMIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI.....	342
Ixtiyorov Bekzod Zulfiqor o'g'li	
YOSHLARNING RAQAMLI MEHNAT PLATFORMALARIDA BARQAROR BANDLIGINI RISKKA ASOSLANGAN STRATEGIK BOSHQARISH.....	349
Palvonova Sevara Baxromovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA INNOVATSION BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	355
Almanov Ilhom Sultonovich	
MAKTABGACHA TA'LIM XIZMATLARINI GEYMIKATSIYALASH ASOSIDA TA'LIM SIFATI VA IQTISODIIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH	362
Aslonova Rushano Ilxomovna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIIY NATIJADORLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH.....	368
Tursunxo'jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi	
HUDUDLARNING IQTISODIIY RIVOJLANISHIDA ISTE'MOLCHILAR HUQUQLARINI HIMOA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Xolmatov Azamatjon Abdupattoyevich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТА В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСПОРТНОЙ АКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ	380
Муниса Турдибаева	
LOYIHA MENEJERLARINING SOFT SKILLS KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING LOYIHALAR IQTISODIIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	394
Zairova Farida To'xtamurod qizi	
TIBBIY XIZMAT KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIIY KO'RSATKICHLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH.....	400
O'roqov Firdavs Ortiqniyoz o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIIY ASOSLARI	407
Jumaev Sohio Baxodirovich	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI VA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TRANSFORMATSIYON MODELII.....	412
Murodullayeva Guljaxon A'zamjon qizi	
INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY VA USLUBIIY ASOSLARI	418
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	426
Olimboyeva Nazokat Abdujabbor qizi	
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARIDA INTEGRALLASHGAN RISKKA YO'NALTIRILGAN AUDIT MODELIDAN FOYDALANISH USLUBIYOTI.....	431
Muydinov Erkin Jamaldinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	441
Bekbergenov G'ayrat Shuxratovich	
YENGIL SANOAT KORXONALARINING EKSPORT FAOLIYATINI SOLIQ MEXANIZMLARI ASOSIDA MOLIVAVIY RAG'BATLANTIRISH	446
O'rinova Umida Qodirjonovna	
SOG'LIQNI SAQLASHNING YAGONA RAQAMLI EKOTIZIMIDA KIBERXAVFSIZLIK RISKLARINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	450
Turayeva Nafisa Odiljonovna	
XORAZM VILOYATIDA YER BOZORI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	456
Ubaydov Mirshod Ismailovich	
O'ZBEKISTON UY-JOY BOZORIDA MOLIVAVIY PUFAK XAVFINI BAHOLASH: INTEGRAL INDEKSNI SHAKLLANTIRISH VA EKONOMETRIK TAHLIL	462
Botirov Islombek Ulug'bek o'g'li	
SUTCHILIKGA IXTISOSLASHGAN CHORVACHILIK KORXONALARIDA TANNARXNING BUXGALTERIYA HISOBINING OBYEKTI SIFATIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	467
Razzoqov Abbas Abdumalik o'g'li	
BUDJET TASHKILOTLARIDA MOLIVAVIY XATO VA NOMUVOFIQLIKLAR ICHKI AUDITINING INSTITUTSIONAL-TASHKILY MEXANIZMI	472
Mulayev Farxod Alisherovich	
SHAHAR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK BARQARORLIK TAMOYILLARINI JORIY ETISH: MUAMMOLAR, INNOVATSION YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR.....	477
Nurtayev Zaxriddin	
SANOATNING «DRAYVER» SOHALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY O'SISHNI JADALLASHTIRISH	482
Xolbozorov Muzraf Yusup o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ЦИФРОВОГО СТРАХОВАНИЯ ТУРИСТСКИХ РИСКОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	489
Усманова Азиза Бахтиер кизи	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN AHOLIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI.....	497
Rajabov Saidrasul Xalil o'g'li	
AYOLLAR TADBIRKORLIGI VA GENDER TENGLIGI: XITOI VA O'ZBEKISTON MEHNAT BOZORLARI TRANSFORMATSIYASI MISOLIDA	504
Xasanova Shaxzoda	
SOLIQ TIZIMIDA MARKIROVKALASH ORQALI XUFIYONA IQTISODIYOT VA SOLIQDAN QOCHISHNI QISQARTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	510
Ismailov Bobir Salomovich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA BOSHQARUV HISOBOTI METODOLOGIYASINI SHAKLLANTIRISH KONSEPSIYALARI	517
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna	
HUDUDIY IQTISODIY TIZIMNI INNOVATSION BOSHQARISHDA "INNOVATSION EKOTIZIM" KONSEPSIYASI ASOSIDA ICHKI VA TASHQI MUHITLAR O'RTASIDAGI DINAMIK O'ZARO TA'SIRLARNI BAHOLASH.....	521
Xolov Azimjon	

ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TOURISM	530
Abdurashidova Mahfuza Tolibjon kizi	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	534
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
SAVDO XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	545
Raxmanov Sherzod Shuxratovich	
АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ АУДИТА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАКУПОК В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	552
Абдуллаева Ш.Э.	
Чернушкина Л.А.	
O'ZBEKISTONDA JADAL URBANIZATSIYA SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARINI SHAHARSOZLIKKA INTEGRATSIYA QILISH.....	557
Azamiddin Quldashev	
MANAGEMENT OF CULTURAL HERITAGE IN TOURIST DESTINATIONS OF UZBEKISTAN: THE CASE OF THE NEWLY RESTORED IMAM AL-BUKHARI COMPLEX	562
Saidzoda Shakhlokhon Murodiloevna	
O'ZBEKISTONDA PENSIYA TIZIMINING HOZIRGI HOLATI VA MINTAQAVIY TAHLILI	568
Jumabayeva Kumush Botir qizi	
CIVIL-MILITARY COOPERATION AND SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN NIGERIA: A STATISTICAL ASSESSMENT OF EDUCATIONAL AND LEGAL POLICY OUTCOMES.....	578
Adams Adah Otakwu	
Muhammad Auwal Sule	
Blessing Onyanta Otakwu	
Mercy Omoo Otakwu	
SOCIAL CONDITIONS AND ORGANISED CRIMINALITY IN NIGERIA: IMPLICATIONS FOR LAW ENFORCEMENT AND SOCIAL POLICY	591
Adams Adah Otakwu	
Muhammad Auwal Sule	
TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARINING EKOLOGIK-IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING METODIK ASOSLARI.....	601
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
KICHIK BIZNESDA BANDLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISH VA BAHOLASHNING EKONOMETRIK YONDASHUVLARI.....	607
Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
KOMPETENSIYA MATRIKSINING MEHNAT BOZORIDAGI AHAMIYATI VA UNING O'ZBEKISTON UCHUN INSTITUTSIONAL JIHATLARI	616
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi	
BYUDJET YO'QOTISHLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA KO'P O'LCHOVLI TASNIFI (RISK-MENEJMENT KONTEKSTIDA)	623
Jasur Nurmatov	
ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ТУРИСТСКОЙ ЭКОСИСТЕМЫ КАК ОСНОВА КОМПЛЕКСНОГО РАЗВИТИЯ ТУРИСТСКОЙ ИНДУСТРИИ УЗБЕКИСТАНА.....	630
Абзалова Нозимахон Нодирбек кизи	
XORIJIY MAMLAKATLARNI SANOATLASHUV MODELLARINING QIYOSIY TAHLILI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	636
Erkayev Akrom Normuxammadovich	
TIJORAT BANKLARINING KORXONALAR INNOVATSION-INVESTITSIYAVIY TALABLARINI TA'MINLASHDAGI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	642
Gafurova Dilshoda Farxotovna	

HUDUDLARNING IQTISODIY-IJTIMOY RIVOJLANISHIDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	646
Muxamadjanov Shaxriyor Solijon o'g'li	
IJTIMOY TARMOQLARDAGI MARKETING KONTENTINING ISTE'MOLCHILARNING XARID QILISH NIYATIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	652
Tilavkobilova Mehriniso Isomiddin qizi	
YASHIL LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINING TASNIFI VA ULARNING BANK TIZIMIDAGI O'RNI	658
Sobirov Bobur Oybek o'g'li	
ЦИФРОВАЯ ТАМОЖНЯ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ УЗБЕКИСТАНА: ОТ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА К НАЦИОНАЛЬНЫМ ЦИФРОВЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ.....	663
Сейдеметова Эльмира Оралбай кизи	
MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK-IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH USLUBIYOTI	667
Sharofiddinov Shohabbos Xayrullayevich	

MADANIY MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK-IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH USLUBIYOTI

Sharofiddinov Shohabbos Xayrullayevich

Mustaqil izlanuvchi

Buxoro davlat universiteti

E-mail: shohabbos.bsu@gmail.com

Annotatsiya. Madaniy meros obyektlarining turistik-iqtisodiy salohiyatini baholashning yagona uslubiyoti ishlab chiqilgan. Empirik baza sifatida 2015-2026-yillarda nashr etilgan 60 ta xorijiy manba oltita tahliliy yo'nalish bo'yicha kodlashtirilgan. Tahlil natijalariga ko'ra, manbalarning 78,3 foizida iyerarxiya tahlili usuli qo'llanilgan, 55,0 foizida vaznlar ekspert bahosi asosida aniqlangan, 20,0 foizida esa vaznlarni belgilash tartibi ochib berilmagan. Mavjud uslubiyotlarda obyektning iqtisodiy natijadorligini mustaqil o'lcham sifatida baholash yetarlicha aks ettirilmaganligi aniqlangan. Mazkur metodologik bo'shliqni to'ldirish maqsadida besh o'lcham va yigirma ko'rsatkichdan iborat "Madaniy meros obyektining turistik-iqtisodiy salohiyati indeksi" (MMTSI) taklif etilgan. Unda iqtisodiy salohiyat eng yuqori vaznga (0,28) ega mustaqil blok sifatida kiritilgan, vaznlar iyerarxiya tahlili usuli yordamida aniqlanib, izchillik nisbati orqali tekshirilgan, natija esa besh darajali shkala asosida aniq tashkiliy-iqtisodiy mexanizm bilan bog'langan. Taklif etilgan uslubiyot obyektlarni investitsiya ustuvorligi bo'yicha tartiblash imkonini beradi va Buxoro viloyatidagi 829 ta madaniy meros obyektiga tatbiq etishga mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: madaniy meros obyekti, turistik-iqtisodiy salohiyat, ko'p mezonli qaror qabul qilish, iyerarxiya tahlili, kompozit indeks, vazn koeffitsiyenti, izchillik nisbati, investitsiya ustuvorligi.

Аннотация. Разработана единая методика оценки туристско-экономического потенциала объектов культурного наследия. В качестве эмпирической базы были использованы 60 зарубежных источников, опубликованных в 2015-2026 годах и систематизированных по шести аналитическим направлениям. Результаты анализа показали, что в 78,3 % источников применялся метод анализа иерархий, в 55,0 % случаев веса определялись на основе экспертной оценки, тогда как в 20,0 % источников процедура определения весов не была раскрыта. Установлено, что в существующих методиках оценка экономической результативности объекта как самостоятельного измерения представлена недостаточно. Для восполнения данного методологического пробела предложен «Индекс туристско-экономического потенциала объекта культурного наследия» (ИТЭПОКН), включающий пять измерений и двадцать показателей. В рамках индекса экономический потенциал выделен в качестве самостоятельного блока с наибольшим весом (0,28), веса определены методом анализа иерархий и проверены посредством коэффициента согласованности, а полученный результат увязан с конкретным организационно-экономическим механизмом посредством пятиуровневой шкалы. Предложенная методика позволяет ранжировать объекты по инвестиционной приоритетности и предназначена для применения к 829 объектам культурного наследия Бухарской области.

Ключевые слова: объект культурного наследия, туристско-экономический потенциал, многокритериальное принятие решений, анализ иерархий, композитный индекс, весовой коэффициент, коэффициент согласованности, инвестиционная приоритетность.

Abstract. A consistent methodology for assessing the tourism and economic potential of cultural heritage sites is developed. The empirical basis comprises 60 international publications issued in 2015-2026 and coded across six analytical fields. The results indicate that the Analytic Hierarchy Process is applied in 78.3 per cent of the sources, weights are derived from expert judgement in 55.0 per cent of cases, while in 20.0 per cent of the sources the weighting procedure is not disclosed. The analysis indicates that the economic performance of a site as an independent dimension is insufficiently represented in existing assessment frameworks. To address this methodological gap, an Index of the Tourism and Economic Potential of a Cultural Heritage Site is proposed, comprising five dimensions and twenty indicators. Economic potential is incorporated as an independent component with the highest weight (0.28); the weights are determined using the Analytic Hierarchy Process and verified through the consistency ratio, while the resulting score is linked to a specific organisational and economic mechanism through a five-level scale. The proposed methodology enables cultural heritage sites to be ranked according to investment priority and is intended for application to 829 cultural heritage sites in the Bukhara Region.

Keywords: cultural heritage site, tourism and economic potential, multi-criteria decision making, Analytic Hierarchy Process, composite index, weight coefficient, consistency ratio, investment priority.

KIRISH

Madaniy meros obyektlarini iqtisodiy aylanmaga jalb etishning birinchi sharti – qaysi obyektga birinchi navbatda investitsiya kiritish maqsadga muvofiqligini aniqlashdir. Moddiy madaniy merosning ko'chmas mulk obyektlari milliy ro'yxatiga muvofiq [1], Buxoro viloyati hududida 829 ta obyekt qayd etilgan bo'lsa-da, ulardan 144 tasi turistik aylanmaga jalb etilgan, qolgan 685 tasi esa iqtisodiy faollashtirish imkoniyatiga ega obyektlar hisoblanadi. Resurslar cheklangan, obyektlar esa ko'p bo'lib, ular joylashuvi, saqlanish holati, tanilganlik darajasi hamda infratuzilma bilan ta'minlanganligi jihatidan bir-biridan farqlanadi.

Amaldagi amaliyotda bunday tanlov ko'pincha ma'muriy qarorlar yoki obyektning tarixiy ahamiyati asosida amalga oshiriladi. Biroq tarixiy ahamiyat va iqtisodiy salohiyat alohida tushunchalardir: ilmiy jihatdan noyob yodgorlikning turistik jozibadorlik darajasi nisbatan past bo'lishi, aksincha, o'rtacha ahamiyatga ega obyekt qulay joylashuvi tufayli yuqori daromad keltirishi mumkin. Shu sababli obyektlarni yagona, izchil va takrorlanadigan uslubiyot asosida baholash zarurati yuzaga keladi. Maqolaning maqsadi – xalqaro amaliyotda qo'llanilayotgan baholash yondashuvlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ko'p mezonli usullarni qiyoslash va shu asosda obyektlarni investitsiya ustuvorligi bo'yicha tartiblash imkonini beruvchi mualliflik indeksini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Madaniy meros obyektlarining turistik-iqtisodiy salohiyatini baholash muammosi xalqaro adabiyotlarda uchta asosiy yondashuv orqali o'rganilgan. Birinchi guruh – matritsali baholash bo'lib, unda obyektlar ikki o'lcham bo'yicha choraklarga taqsimlanadi. Bucurescu bu usulni Ruminiya tarixiy shaharlariga tatbiq etib, sodda va boshqaruv amaliyotiga oson tatbiq qilinadigan natijaga erishgan hamda bitta chorak ichidagi obyektlarni yanada aniqroq tartiblash imkoniyatlarini ko'rsatgan [1]. Ikkinchi guruh – kompozit indekslar bo'lib, ularda bir nechta ko'rsatkich normallashtirilib, yagona songa keltiriladi. Puerta va Arcila Garrido meros obyektlari uchun turistik salohiyat indeksini ishlab chiqqan [2], Ocampo va boshqalar esa vazn belgilashdagi aniqlikni oshirish maqsadida stoxastik CRITIC-asoslangan indeksni taklif etgan [3]. Shu bilan birga, Yan, Gao va Zhang ta'kidlaganidek, vazn belgilashning ilmiy asoslanganligini ta'minlash ushbu guruh usullarini yanada takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [4].

Uchinchi guruh – ko'p mezonli qaror qabul qilish (MCDM) usullaridir. Nadkarni va Puthuvayi o'tkazgan keng qamrovli sharh MCDM usullarining meros binolari bo'yicha oltita vazifada, jumladan, turizm uchun yaroqlilikni baholashda qo'llanilishini ko'rsatgan [5]. Bu guruh ichida AHP alohida ustunlikka ega: Islam va boshqalar GIS-asoslangan MCDM yondashuvida AHP mezonlarga vazn berishda, TOPSIS esa muqobillarni tartiblashda qo'llanilishini ko'rsatgan [6]. Vaznlarni aniqlash tartibining shaffofligi masalasida Spencer va Sargeant meros sohasidagi indikatorlarning ishonchililigini yanada takomillashtirish imkoniyatlarini tahlil qilgan [7]. Bu xulosa mazkur tadqiqotda aniqlangan holat, ya'ni manbalarning bir qismida vazn belgilash tartibining to'liq ochib berilmaganligi bilan mos keladi.

Mezonlar tarkibi bo'yicha Božić va boshqalar Tailandning Phuket orolidagi olti obyektning oltita mezon asosida baholagan [8], Salehipour va boshqalar esa karvonsaroylar misolida tarmoq bog'lanishi va yo'l qulayligini birinchi darajali mezon sifatida ajratgan [9]. Nesticò va Somma ta'kidlaganidek, mavjud tuzilmalarda iqtisodiy blok mavjud bo'lgan taqdirda ham, u ko'pincha bitta yoki ikkita ko'rsatkich bilan ifodalanadi [10]. Bu esa obyektning daromad hosil qilish qobiliyatini mustaqil o'lcham sifatida yanada kengroq baholash imkoniyati mavjudligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning empirik asosini 2015-2026-yillarda nashr etilgan va xalqaro ma'lumotlar bazalarida indekslangan 60 ta manba tashkil etadi; ularga jami 2 151 ta iqtibos keltirilgan. Manbalarning 37 tasi, ya'ni 61,7 foizi, 2020-yildan keyin chop etilgan bo'lib, bu sohaning faol rivojlanayotganini ko'rsatadi. Har bir manba oltita tahliliy maydon bo'yicha kodlashtirildi: qo'llanilgan usul; mezonlar tarkibi; vazn aniqlash tartibi; tatbiq etilgan hudud yoki obyekt; validatsiya usuli; muallif e'tirof etgan cheklovlar. Ishda kontent-tahlil, qiyosiy tahlil, iyerarxiya tahlili usuli va kompozit indeks usuli qo'llanildi (1-jadval).

1-jadval
Tahlil qilingan manbalar bazasining tavsifi (n = 60)¹

Ko'rsatkich	Soni, dona	Ulushi, %
2015-2019-yillarda nashr etilgan	23	38,3
2020-2026-yillarda nashr etilgan	37	61,7
Baholash usuli aniq ko'rsatilgan	54	90,0
Mezonlar tarkibi keltirilgan	53	88,3
Validatsiya tartibi tavsiflangan	53	88,3
Tatbiq hududi yoki obyekti ko'rsatilgan	53	88,3
Vazn aniqlash tartibi ochib berilgan	48	80,0
Usul cheklovlari e'tirof etilgan	40	66,7

TAHLIL VA NATIJALAR

Baholash yondashuvlarining guruhleri. Adabiyotlar tahlili uchta yirik yondashuv guruhini ajratish imkonini berdi. Birinchi guruh — matritsali baholash usullari bo'lib, ularda obyekt madaniy ahamiyati va bozorga jalb qilinganlik darajasi bo'yicha choraklarga joylashtiriladi; ushbu yondashuv Ruminiya tarixiy shaharlariga [2] va Serbiyaning madaniy-tarixiy hududlariga [3] tatbiq etilgan. Ikkinchi guruh — kompozit indekslar bo'lib, ularda bir nechta ko'rsatkich normallashtirilib, yagona songa keltiriladi. Bu yo'nalishda meros obyektlari uchun turistik salohiyat indeksi [4], ekotizim xizmatlari yondashuviga asoslangan indeks [5], hududlarning meros salohiyatini o'lchovchi sintetik indeks [6] va vazn belgilashdagi noaniqlikni kamaytiruvchi stoxastik kompozit indeks [7] ishlab chiqilgan; ayni paytda vazn belgilashning ilmiy asoslanganligini ta'minlash ushbu guruhni yanada takomillashtirishning muhim yo'nalishi sifatida qayd etiladi [8]. Uchinchi guruh — ko'p mezonli qaror qabul qilish usullari bo'lib, meros binolari bo'yicha o'tkazilgan keng qamrovli sharh ularning oltita vazifada, jumladan, obyektning turizm uchun yaroqliligini baholashda qo'llanilishini ko'rsatdi [9]. Guruhlarning qiyosiy tavsifi 2-jadvalda keltirilgan.

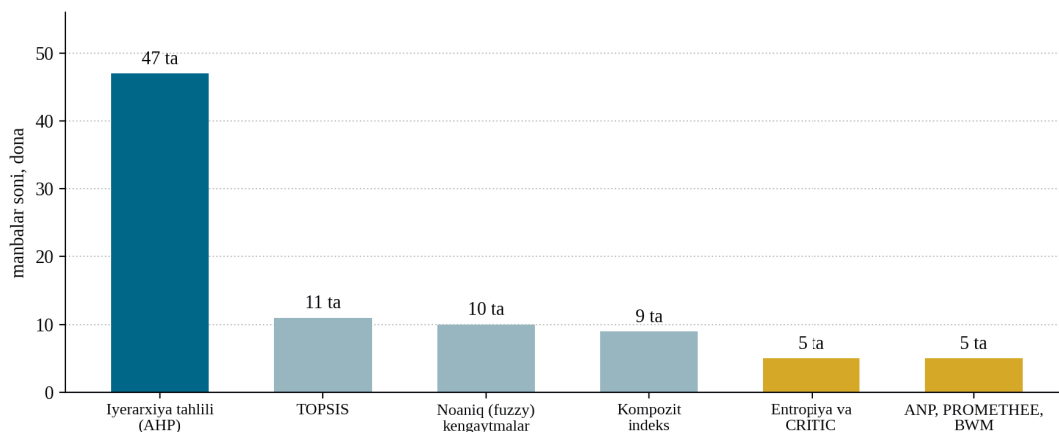
2-jadval
Meros obyektlari salohiyatini baholash yondashuvlarining qiyosiy tahlili²

Yondashuv guruhi	Mohiyati	Kuchli tomoni	Cheklovi
Matritsali baholash	Obyekt ikki o'lcham bo'yicha choraklarga taqsimlanadi	Sodda va tushunarli; boshqaruv qaroriga oson tarjima qilinadi	Natija sifat xarakteriga ega; bir chorak ichida tartiblash imkoniyati cheklangan
Kompozit indeks	Ko'rsatkichlar normallashtirilib, yagona songa keltiriladi	Aniq son beradi; obyektlarni bevosita tartiblash mumkin	Vazn belgilash yetarli darajada asoslanmasa, natijaning subyektivlik darajasi oshishi mumkin
Ko'p mezonli qaror qabul qilish	Mezonlar iyerarxiyaga solinib, juftlik qiyoslash orqali vazn beriladi	Vaznlar asoslanadi; izchillik matematik jihatdan tekshiriladi	Ekspertlar guruhini shakllantirish va qo'shimcha hisob-kitoblarni talab qiladi

Usullarning uchrash chastotasi. Har bir manbada qo'llanilgan usullar aniqlanib, ularning uchrash chastotasi hisoblandi (1-rasm). Tahlil qilingan manbalarning 47 tasida, ya'ni 78,3 foizida iyerarxiya tahlili usuli (Analytic Hierarchy Process, AHP) qo'llanilgan. Ikkinchi o'rinda TOPSIS usuli turadi — 11 ta manba yoki 18,3 foiz, biroq uning aksariyati AHP bilan birgalikda ishlatilgan: AHP mezonlarga vazn beradi, TOPSIS esa muqobillarni tartiblaydi [10]. Noaniq mantiq kengaytmalari 10 ta, kompozit indeks esa 9 ta manbada uchraydi; qolgan usullar alohida-alohida olganda 5 foizdan oshmaydi. Geoaxborot tizimi bilan birlashtirilgan AHP alohida yo'nalish sifatida shakllangan [11; 12; 13], noaniq mantiq kengaytmalari esa ekspert bahosidagi ikkilanishni hisobga olish uchun qo'llaniladi (1-rasm)[14].

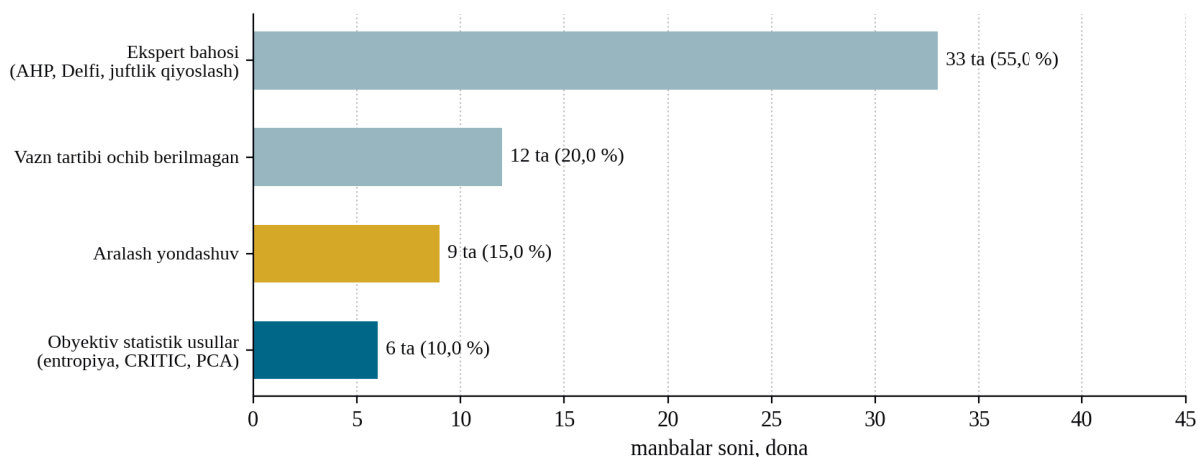
1 Manba: muallif ishlanmasi.

2 Manba: muallif ishlanmasi.

1-rasm. Meros va turizm salohiyatini baholashda qo'llaniladigan usullarning uchrash chastotasi (60 ta manba tahlili asosida)³

Vazn aniqlash tartibi. Har qanday kompozit indeksning ishonchligi vaznlarning qanday aniqlanganiga bog'liq. Tahlil qilingan manbalarning 33 tasida vaznlar ekspert bahosi asosida, 6 tasida obyektiv statistik usullar yordamida aniqlangan, 12 tasida esa vazn belgilash tartibi to'liq ochib berilmagan (2-rasm). Oxirgi ko'rsatkich alohida e'tiborga loyiq: manbalarning beshdan bir qismida uslubiyotning muhim bo'g'inlaridan biri yetarli darajada yoritilmagan. Bu holat meros sohasidagi indikatorlarning ishonchligi va mazmuniy asosligini yanada chuqurroq tekshirish zarurligi haqidagi ilmiy xulosalar bilan mos keladi (2-rasm) [15].

2-rasm. Kompozit indekslarda vazn aniqlash usullarining taqsimoti⁴

Obyektiv usullar — entropiya va CRITIC — barcha obyektlar bo'yicha to'liq miqdoriy bazani talab qiladi [7]. Buxoro viloyati sharoitida esa obyektlar kesimidagi tashrif va daromad ma'lumotlari muntazam shakllantirilmaganligi sababli obyektiv usullarni asosiy vosita sifatida qo'llash imkoniyati cheklangan. Ekspert usullari orasida iyerarxiya tahlili ikki sababga ko'ra afzal ko'rildi: u eng keng tarqalgan usullardan biri bo'lgani uchun natijalarni xalqaro tadqiqotlar bilan qiyoslash imkonini beradi hamda ekspert bahosining izchilligini matematik tarzda tekshirishga xizmat qiladi. Usulning guruh sharoitida barqaror natija berishi to'qqiz nafar [16], o'n olti nafar [17] va o'n sakkiz nafar [18] ekspert bilan o'tkazilgan tadqiqotlarda tasdiqlangan.

Matematik apparat. Iyerarxiya tahlilida mezonlar Saati shkalasi bo'yicha juftlik asosida qiyoslanadi, so'ngra matritsa normallashtirilib, har bir mezonning vazni qatorlar bo'yicha o'rtacha qiymat sifatida hisoblanadi:

$$w_i = (1/n) \cdot \sum_j [a_{ij} / \sum_k a_{kj}], \quad (1)$$

3 Muallif ishlanmasi

4 Muallif ishlanmasi

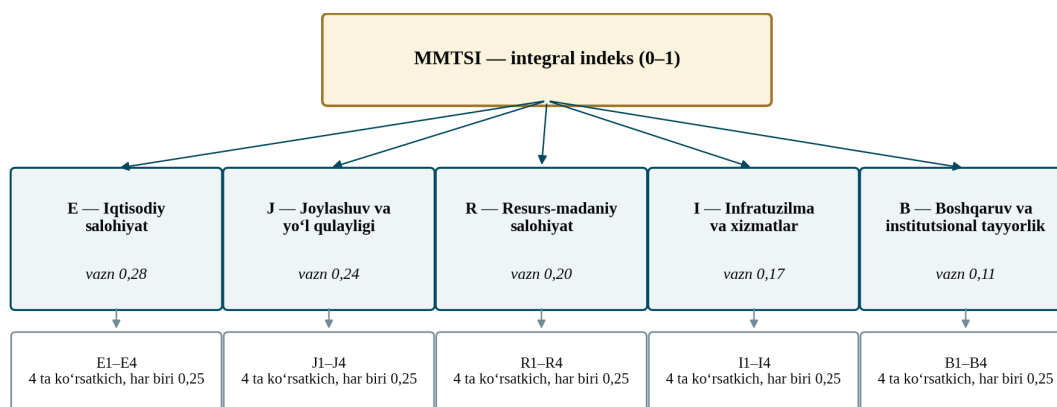
bu yerda: w_i — i -mezonning vazni; n — mezonlar soni; a_{ij} — i -mezonning j -mezonga nisbatan qiyosiy bahosi. Ekspert bahosining izchilligi izchillik indeksi va izchillik nisbati orqali tekshiriladi:

$$CI = (\lambda_{max} - n) / (n - 1); \quad CR = CI / RI, \quad (2)$$

bu yerda: λ_{max} — matritsaning eng katta xos qiymati; RI — tasodifiy matritsalar uchun o'rtacha izchillik indeksi. Izchillik nisbati 0,1 dan kichik bo'lsa, baho izchil deb topiladi va vaznlar qabul qilinadi; aks holda qiyoslash qayta o'tkaziladi. Aynan shu tekshiruv mexanizmi iyerarxiya tahlilining oddiy ekspert so'rovidan asosiy farqlaridan biridir [19].

Indeksning tuzilmasi va vaznlar. Mezonlar tarkibini asoslash maqsadida manbalarda qo'llanilgan mezonlar guruhlandi. Eng ko'p uchraydigan mezonlar quyidagilardan iborat bo'ldi: yo'l qulayligi va transport bog'liqligi, saqlanish holati, madaniy va tarixiy qiymat, turistik infratuzilma, boshqa obyektlar bilan bog'lanish hamda tanilganlik darajasi. Xususan, oltita mezondan iborat tuzilma taklif etilgan [19], karvonsaroylar misolida tarmoq bog'lanishi va yo'l qulayligi birinchi darajali mezon sifatida ajratilgan [20], mezonlarni madaniy va iqtisodiy guruhlariga bo'lish tajribasi ham mavjud [21]. Ayni paytda mavjud tuzilmalarda obyektning turistik jozibadorligi keng yoritilgan bo'lsa-da, daromad hosil qilish qobiliyatini mustaqil o'lcham sifatida yanada batafsil baholash imkoniyati mavjud; iqtisodiy blok mavjud bo'lgan hollarda ham u ko'pincha bitta yoki ikkita ko'rsatkich bilan ifodalanadi [22]. Aynan shu metodologik yo'nalish taklif etilayotgan uslubiyotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Ushbu asosda madaniy meros obyektining turistik-iqtisodiy salohiyati indeksi (MMTSI) besh o'lcham va yigirma ko'rsatkichdan iborat iyerarxik tizim sifatida quriladi (3-rasm). Har bir o'lchamga to'rttadan ko'rsatkich to'g'ri keladi; bu simmetriya ekspert qiyoslashini soddalashtiradi va barcha bloklar o'rtasida muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi. Vaznlar mezonlarni blok darajasida oldindan belgilash amaliyotiga mos ravishda taqsimlangan [23] (3-rasm, 3-jadval).

3-rasm. MMTSI indeksining iyerarxik tuzilmasi va o'lcham vaznlari⁵

3-jadval
MMTSI indeksining o'lchamlari, ko'rsatkichlari va vazn koeffitsiyentlari⁶

O'lcham	Ko'rsatkichlar	Vazn
E — Iqtisodiy salohiyat	E1 — yillik chipta va xizmat daromadi; E2 — yillik tashrif oqimi; E3 — xarajatlarning daromadga nisbati (teskari); E4 — qo'shimcha xizmat joriy etish imkoniyati	0,28
J — Joylashuv va yo'l qulayligi	J1 — shahar markazidan masofa (teskari); J2 — qattiq qoplamali yo'lgacha masofa (teskari); J3 — jamoat transporti bilan bog'lanish; J4 — 5 km radiusdagi meros obyektlari soni	0,24
R — Resurs-madaniy salohiyat	R1 — muhofaza maqomi darajasi; R2 — fizik saqlanish holati; R3 — tarixiy davri va noyobligi; R4 — obyekt maydoni va tashrif sig'imi	0,20
I — Infratuzilma va xizmatlar	I1 — tashrif markazi va ma'lumot taxtalari; I2 — bazaviy qulayliklar; I3 — 1 km radiusda ovqatlanish va savdo nuqtalari; I4 — 5 km radiusda joylashtirish o'rinlari	0,17
B — Boshqaruv va institutsional tayyorlik	B1 — boshqaruvchi tashkilot salohiyati; B2 — boshqaruv rejasining mavjudligi; B3 — raqamli taqdimot darajasi; B4 — xususiy sektor yoki jamoa ishtiroki	0,11

⁵ Muallif ishlanmasi

⁶ Manba: muallif ishlanmasi. O'lcham ichidagi har bir ko'rsatkichning vazni 0,25 ga teng.

Hisoblash tartibi. Ko'rsatkichlar turli o'lchov birliklarida ifodalangani sababli ular minimal-maksimal usuli yordamida 0-1 oralig'iga keltiriladi: to'g'ri ta'sir ko'rsatuvchi ko'rsatkichlar uchun $x' = (x - x_{\min}) / (x_{\max} - x_{\min})$, teskari ta'sir ko'rsatuvchi ko'rsatkichlar (masofa, xarajat nisbati) uchun esa $x' = (x_{\max} - x) / (x_{\max} - x_{\min})$. Normallashtirishdan so'ng integral indeks o'lchamlar bo'yicha oraliq indeksning vaznli yig'indisi sifatida hisoblanadi:

$$MMTSI = \sum_k W_k \cdot (\sum_l w_{kl} \cdot x'_{kl}), \quad k = 1 \dots 5; \quad l = 1 \dots 4, \quad (3)$$

bu yerda: W_k — k -o'lchamning vazni; w_{kl} — o'lcham ichidagi l -ko'rsatkichning vazni; x'_{kl} — tegishli ko'rsatkichning normallashtirilgan qiymati. Vaznlar yig'indisi birga teng bo'lgani va barcha ko'rsatkichlar 0-1 oralig'ida normallashtirilgani sababli integral indeks ham 0 dan 1 gacha qiymat oladi.

Natijani boshqaruv qaroriga bog'lash. Indeks qiymati besh darajali shkala bo'yicha talqin qilinadi va har bir darajaga obyektning hayot sikli bosqichi hamda tavsiya etiladigan tashkiliy-iqtisodiy mexanizm biriktiriladi (4-jadval).

4-jadval
MMTSI indeksining baholash shkalasi va tavsiya etiladigan mexanizmlar⁷

Indeks qiymati	Salohiyat darajasi	Hayot sikli bosqichi	Tavsiya etiladigan mexanizm
0,80-1,00	Juda yuqori	O'sish yoki to'yinish	Konsessiya yoki boshqaruv kompaniyasi; dinamik narx; sig'im nazorati
0,60-0,79	Yuqori	O'sish	Davlat-xususiy sheriklik; qo'shimcha xizmat va kechki mahsulot joriy etish
0,40-0,59	O'rtacha	Aktivlashtirish	Marshrutga kiritish; infratuzilma investitsiyasi; kompleks chipta
0,20-0,39	Past	Nofaol	Bazaviy infratuzilma va konservatsiya; imtiyozli ijara asosida investor jalb etish
0,00-0,19	Juda past	Nofaol	Muhofaza va ilmiy pasportlashtirishga ustuvor ahamiyat berish; tijoratlashtirish imkoniyatini keyingi bosqichlarda baholash

Taklif etilayotgan uslubiyot mavjud yondashuvlardan uch jihatda farq qiladi. Birinchidan, iqtisodiy salohiyat mustaqil va eng yuqori vaznli o'lcham maqomiga ega. Xalqaro amaliyotda iqtisodiy ko'rsatkichlar odatda yordamchi mezon sifatida qaraladi yoki alohida blok sifatida kiritilmaydi [5; 22], holbuki investitsiya ustuvorligini belgilash daromad hosil qilish qobiliyatini ham hisobga olishni talab etadi. Ikkinchidan, vazn aniqlash tartibi to'liq shaffof bo'lib, izchillik nisbati orqali tekshiriladi; tahlil natijalariga ko'ra, manbalarning 20,0 foizida ushbu bosqich to'liq ochib berilmagan. Uchinchidan, indeksning har bir darajasiga aniq mexanizm biriktirilgani natijani bevosita boshqaruv qaroriga aylantirish imkonini beradi: past darajadagi obyektlar uchun, avvalo, bazaviy infratuzilmani rivojlantirish va ularning investitsion tayyorligini oshirish maqsadga muvofiq.

Uslubiyotning ayrim metodologik xususiyatlarini ham e'tiborga olish lozim. Ekspert bahosiga tayanish ma'lum darajada subyektivlikni saqlab qolishi mumkin; uni kamaytirishning samarali yo'li ekspertlar guruhini kengaytirish, izchillik nisbatini qat'iy nazorat qilish hamda mezonlarni Delfi so'rovi va mazmuniy asoslilik koeffitsiyenti orqali saralashdan iborat [24; 25]. Mezonlar soni ortishi bilan juftlik qiyoslashlar soni ham sezilarli darajada ko'payadi, bu esa qiyoslash sifatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin; shu bois o'lchamlar soni beshta bilan cheklandi. Miqdoriy baza to'plangach, vaznlarni entropiya yoki CRITIC usullari bilan qayta hisoblab, ekspert vaznlari bilan qiyoslash maqsadga muvofiq [10; 26]. Nihoyat, indeks obyektning salohiyatini o'lchaydi, sig'im chegarasini aniqlash esa alohida tadqiqot yo'nalishi hisoblanadi [20]. Uslubiyotni raqamli texnologiyalarni joriy etish uchun obyekt tanlashda ham qo'llash mumkin [27].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Birinchidan, 60 ta xorijiy manbaning tahlili shuni ko'rsatdiki, meros va turizm salohiyatini baholashda iyerarxiya tahlili usuli yetakchi o'rinni egallaydi (78,3 foiz), vaznlar esa asosan ekspert bahosi asosida aniqlanadi (55,0 foiz). Shu bilan birga, manbalarning 20,0 foizida vazn belgilash tartibi to'liq ochib berilmagan bo'lib, bu natijalarning takrorlanuvchanligini yanada oshirish zarurligini ko'rsatadi.

7 Manba: muallif ishlanmasi.

Ikkinchidan, mavjud uslubiyotlarda obyektning daromad hosil qilish qobiliyatini mustaqil o'lcham sifatida baholashni yanada kuchaytirish imkoniyati mavjud. Shu metodologik yo'nalishni rivojlantirish maqsadida besh o'lcham va yigirma ko'rsatkichdan iborat MMTSI indeksi ishlab chiqildi; unda iqtisodiy salohiyat 0,28 vazn bilan birinchi o'rinni egallaydi, joylashuv va yo'l qulayligi 0,24, resurs-madaniy salohiyat 0,20, infratuzilma 0,17, boshqaruv tayyorligi esa 0,11 vaznga ega.

Uchinchidan, uslubiyotning amaliy qiymati natijaning boshqaruv qaroriga bevosita bog'lanishida namoyon bo'ladi: indeks qiymati besh darajali shkala orqali muayyan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmga — konsessiyadan tortib bazaviy konservatsiyagacha — tarjima qilinadi. Bu obyektlarni investitsiya ustuvorligi bo'yicha tartiblash va cheklangan resurslarni yuqori qaytim berish salohiyatiga ega obyektlarga yo'naltirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 4-oktabrdagi "Moddiy madaniy merosning ko'chmas mulk obyektlari milliy ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 846-son qarori. — URL: <https://lex.uz/uz/docs/-4543266>.
2. Bucurescu, I. Managing tourism and cultural heritage in historic towns: examples from Romania / I. Bucurescu // *Journal of Heritage Tourism*. — 2015. — Vol. 10, No. 3. — P. 248–262. — DOI: 10.1080/1743873X.2014.968162.
3. Vukočić, D. Assessing the tourist potential of cultural-historical spatial units of Serbia using comparative application of AHP and mathematical method / D. Vukočić, D. Petrović, D. Gatarić, S. Božović, D. Ristić, M. R. Jeftić // *Open Geosciences*. — 2022. — Vol. 14, No. 1. — DOI: 10.1515/geo-2022-0411.
4. Puerta, C. D. M. Methodological Proposal for the Elaboration of a Tourist Potential Index Applied to Historical Heritage / C. D. M. Puerta, M. Arcila Garrido // *International Journal of Sustainable Development and Planning*. — 2020. — Vol. 15, No. 3. — DOI: 10.18280/ijstdp.150305.
5. Ramírez-Guerrero, G. A Tourism Potential Index for Cultural Heritage Management through the Ecosystem Services Approach / G. Ramírez-Guerrero, J. García-Onetti, M. Arcila-Garrido, J. A. Chica-Ruiz // *Sustainability*. — 2021. — Vol. 13, No. 11. — Art. 6415. — DOI: 10.3390/su13116415.
6. Król, K. Assessment of the Cultural Heritage Potential in Poland / K. Król // *Sustainability*. — 2021. — Vol. 13, No. 12. — Art. 6637. — DOI: 10.3390/su13126637.
7. Ocampo, L. Composite ecotourism potential index based on an integrated stochastic CRITIC-weighted sum method / L. Ocampo, J. L. Aro, S. S. Evangelista, F. Maturan, L. F. Casinillo, K. D. Yamagishi, E. F. Selerio // *Current Issues in Tourism*. — 2022. — DOI: 10.1080/13683500.2022.2090906.
8. Yan, L. A mathematical model for tourism potential assessment / L. Yan, B. Gao, M. Zhang // *Tourism Management*. — 2017. — Vol. 63. — P. 355–365. — DOI: 10.1016/j.tourman.2017.07.003.
9. Nadkarni, R. R. A comprehensive literature review of Multi-Criteria Decision Making methods in heritage buildings / R. R. Nadkarni, B. Puthuvayi // *Journal of Building Engineering*. — 2020. — Vol. 32. — Art. 101814. — DOI: 10.1016/j.jobbe.2020.101814.
10. Islam, N. A novel GIS-based MCDM approach to identify the potential eco-tourism sites in the Eastern Dooars region of West Bengal, India / N. Islam, B. Sarkar, A. Basak, P. Das, I. Paul, M. Debnath, R. Roy // *Geocarto International*. — 2022. — DOI: 10.1080/10106049.2022.2076917.
11. Hoang, H. Multicriteria Evaluation of Tourism Potential in the Central Highlands of Vietnam: Combining GIS, AHP and PCA / H. Hoang, Q. Truong, A. Nguyen, L. Hens // *Sustainability*. — 2018. — Vol. 10, No. 9. — Art. 3097. — DOI: 10.3390/su10093097.
12. Mansour, S. Geospatial based multi-criteria analysis for ecotourism land suitability using GIS & AHP: a case study of Masirah Island, Oman / S. Mansour, T. Al-Awhadi, S. Al-Hatrushi // *Journal of Ecotourism*. — 2020. — Vol. 19, No. 2. — DOI: 10.1080/14724049.2019.1663202.
13. Navale, S. Detection and Delineation of Potential Areas for Tourism Activities in Coastal Zone of Ratnagiri District, Maharashtra (India) / S. Navale, V. Bhagat // *Journal of Geographical Studies*. — 2021. — Vol. 5, No. 2. — DOI: 10.21523/gcj5.21050203.
14. Dargahov, V. Assessment of the potential of eco-cultural heritage in the development of sustainable tourism in Azerbaijan / V. Dargahov, A. Nuriyev, R. Ahmadov, F. Murshudova, E. Mustafayev // *GeoJournal of Tourism and Geosites*. — 2026. — DOI: 10.30892/gtg.67308-1820.
15. Spencer, D. M. The use of indicators to measure the sustainability of tourism at cultural heritage sites: a critical review / D. M. Spencer, E. Sargeant // *Tourism Recreation Research*. — 2022. — DOI: 10.1080/02508281.2022.2069454.
16. D'Alpaos, C. Protection of Cultural Heritage Buildings and Artistic Assets from Seismic Hazard: A Hierarchical Approach / C. D'Alpaos, M. R. Valluzzi // *Sustainability*. — 2020. — Vol. 12, No. 4. — Art. 1608. — DOI: 10.3390/su12041608.

17. Valagussa, A. Hazard ranking of the UNESCO world heritage sites (WHs) in Europe by multicriteria analysis / A. Valagussa, P. Frattini, G. Crosta, D. Spizzichino, G. Leoni, C. Margottini // *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. – 2020. – DOI: 10.1108/JCHMSD-03-2019-0023.
18. González-Ramiro, A. Using a VGI and GIS-Based Multicriteria Approach for Assessing the Potential of Rural Tourism in Extremadura (Spain) / A. González-Ramiro, G. Gonçalves, A. Sánchez-Rios, J. S. Jeong // *Sustainability*. – 2016. – Vol. 8, No. 11. – Art. 1144. – DOI: 10.3390/su8111144.
19. Božić, S. Sun, Sea and Shrines: Application of analytic hierarchy process (AHP) to assess the attractiveness of six cultural heritage sites in Phuket (Thailand) / S. Božić, M. D. Vujičić, J. Kennell, S. Besermenji, M. Solarević // *Geographica Pannonica*. – 2018. – Vol. 22, No. 2. – DOI: 10.5937/22-16983.
20. Salehipour, M. Developing a Multi-Criteria Decision Model to Unlock Sustainable Heritage Tourism Potential / M. Salehipour, N. Kazemi, J. Jokar Arsanjani, M. Karimi Firozjaei // *Sustainability*. – 2025. – Vol. 17, No. 8. – Art. 3703. – DOI: 10.3390/su17083703.
21. Oktay Vehbi, B. Multi-Criteria Assessment for Defining Compatible New Use: Old Administrative Hospital, Kyrenia, Cyprus / B. Oktay Vehbi, K. Günçe, A. Peter // *Sustainability*. – 2021. – Vol. 13, No. 4. – Art. 1922. – DOI: 10.3390/su13041922.
22. Nesticò, A. Comparative Analysis of Multi-Criteria Methods for the Enhancement of Historical Buildings / A. Nesticò, P. Somma // *Sustainability*. – 2019. – Vol. 11, No. 17. – Art. 4526. – DOI: 10.3390/su11174526.
23. Chams-Anturi, O. Methodology for the Identification and Evaluation of the Tourism Potential of the Natural and Cultural Heritage Inventory / O. Chams-Anturi, E. Paipa-Sanabria va boshq. // *Sustainability*. – 2025. – Vol. 17, No. 24. – Art. 11311. – DOI: 10.3390/su172411311.
24. Kabassi, K. AHP, Fuzzy SAW, and Fuzzy WPM for the Evaluation of Cultural Websites / K. Kabassi, C. Karydis, A. Botonis // *Multimodal Technologies and Interaction*. – 2020. – Vol. 4, No. 1. – Art. 5. – DOI: 10.3390/mti4010005.
25. Jeelani, P. Sustainability in tourism demands a mode shift: Appraisal of heritage tourism; a safe bet for developing regions / P. Jeelani, H. Rashid, S. A. Shah, F. Ahad, S. Gulzar // *Natural Resources Forum*. – 2024. – Vol. 48, No. 2. – DOI: 10.1111/1477-8947.12409.
26. Deribew, K. T. Spatial analysis of potential ecological sites in the northeastern parts of Ethiopia using multi-criteria decision-making models / K. T. Deribew, Y. Mihretu, G. Abreha, D. O. Gemedo // *Asia-Pacific Journal of Regional Science*. – 2022. – Vol. 6. – DOI: 10.1007/s41685-022-00248-5.
27. Manglis, A. Implementing Multi-Criteria Analysis in the Selection of Underwater Cultural Heritage Sites for the Integration of Digital Technologies into the Tourism Offering / A. Manglis, P. Giatsiatsou, D. Papadopoulou, V. Drouga, A. Fourkiotou // *Heritage*. – 2021. – Vol. 4, No. 4. – DOI: 10.3390/heritage4040246.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 8/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>